

Massmedielogik och vardagsförståelse

– kategorisering och identifikation i lokalpressen

Lena Levin

Inledning

Syftet med det här kapitlet är att åskådliggöra hur massmedier deltar i kategoriseringen av aktiviteter/händelser och människor. Massmedierna är några av våra viktigaste nyhetsförmedlare och verklighetskonstruktörer. Aktuella händelser från både globala och lokala sammanhang, människors handlingar, öden, åsikter, tankar, känslor, etcetera beskrivs i dagsaktuella medier (press, radio, teve, Internet). Omvänt använder människor massmediernas skildringar, tillsammans med andra versioner, för att begripliggöra vardagsverkligheten. Vill man veta vad som nyligen har hänt i världen sätter man igång radion eller teven eller loggar in på Internet. Vill man veta vad som händer i den egna regionen/orten, är de lokala massmedierna framför allt lokalpressen i samklang med andra lokala källor såsom grannar, vänner och arbetskamrater, oslagbara nyhetsförmedlare.¹

I det här fallet koncentreras analysen på hur lokal nyhetspress interagerar i en lokal miljö i samband med en arbetsplatsomvandling. Analysen bygger på tre typer av empiriska material, insamlade i ett sammanhang där en stor arbetsplats omvandlades och där människors yrken och arbeten stod på spel. Materialet som samlades in under 1999–2001 omfattar cirka 400 lokala nyhetstexter, intervjuer och fokusgruppsamtal med ett 50-tal berörda och deltagande observationer under den pågående omorganisationen. Genom detta material framträder olika versioner av händelseförloppet (Levin, 2003). I gränssnittet mellan de olika versionerna möts olika kategoriseringar.

När det gäller omställningen av en arbetsplats kan vi utgå ifrån att detta är en betydelsefull (omvälvande) händelse för dem som berörs. Vi kan också anta att det som händer och de aktörer som ingår i omvandlingen har betydelse för massmedierna på orten. Nyhetsjournalisterna använder händelser och fragment av händelser samt människors utsagor som pusselbitar för att sätta samman sina versioner av verkligheten. De versioner som journalisterna presenterar är omvänt också en del av människors vardagsverklighet, men den egna verkligheten

¹ Återkommande undersökningar har visat att nyhetsmedierna i Norden tillskrivs hög legitimitet. Vi vet också att Sverige är en tidningsläsande nation och på så vis kan man säga att nyhetspressen är viktig för begripliggörandet i lokalsamhället. Under 1990–2000 läste närmare 80 procent av alla svenskar i åldrarna 15–75 en morgontidning minst fem dagar i veckan. Bara Norge, Japan och Finland har fler tidningsläsare per 1 000 invånare (Lithner, 2000; Hadenius & Weibull, 2002; Weibull, 2000; Weibull & Gustafsson, 1999).

formas även med direkt upplevda och/eller på annat sätt berättade versioner. Medierna är på olika nivåer kort sagt ”involverade” i människors liv och vardag. Teoretiskt sett har man inom medievetenskapen gärna velat separera mediernas uttryck från andra versioner av vardagsverkligheten (Carlsson m.fl., 1994, 2003). Det kan i vissa vetenskapliga sammanhang finnas en poäng att göra så, för att fokusera mediernas makt och potens, men jag menar att det på en mer generell nivå inte är möjligt att se massmedierna som separata entiteter i ett större händelseförlopp och framför allt inte frikoppla mediernas betydelse i ett samhälle som genomsyras av sammanflätade språkliga (sociala) konstruktioner. Genom massmedierna får man del av olika kategoriseringar i samhället. Människor får veta hur andra individer och grupper värderar och kategoriserar (externt definierad kategorisering), och människor använder också medierna när de gör egna lokala värderingar och kategoriseringar (internt definierad kategorisering) (Jenkins, 1997, 2000; även Hertzberg i denna volym). Nyheter i medierna består inte enbart av beskrivningar av aktuella händelser och aktörer, medierna utgör dessutom arenor där olika versioner möts och omformas i ett dynamiskt samspel. De kategoriseringar som görs i nyhetsmedierna får sedan konsekvenser för människor.

Arbete och arbetslöshet diskuteras i det här kapitlet med utgångspunkt i den lokala kontexten, en svensk småstad, Eksjö i Småland. Arbetsplatsen Eksjö garnison ingår i det svenska försvaret och bestod före omvandlingen av två regementen med såväl militär som civil personal. I garnisonen, som har anor från Karl XII:s dagar, arbetade omkring 600 personer när den aktuella omvandlingen startade. När Eksjö garnison omvandlades från två till ett regemente blev händelsen uppmärksammas av både riks- och lokalpress samt radio och teve. Ett antal personer uppmärksammades i nyhetstexter i lokalpressen och en del av dem intervjuades av journalister i samband med att deras arbetsplats lades ner eller omorganiserades. I det följande kommer jag att utgå utifrån tanken om massmedierna som ”verklighetskonstruktörer” och medaktörer i vad som händer när en lokalt och historiskt sett viktig arbetsplats blir ifrågasatt och utsatt för omfattande omvandling. Tyngdpunkten ligger på hur de anställda framträder i nyhetstexterna. Jag har också, som nämndes inledningsvis, intervjuat anställda, enskilt och i fokusgrupper, och i dessa samtal framträder delvis andra versioner än dem som medierna tillhandahåller. I det här kapitlet diskuterar jag hur de olika aktörerna kategoriseras genom vad de säger eller gör i texterna och genom de roller/positioner de tillskrivs. Dessutom diskuteras hur de ”drabbade” uppfattar (och kategoriserar) medierna och nyhetsjournalisterna.

Fokus är på texterna och aktörerna, hur aktörerna framställs och tillåts framställa sig själva i texterna. Målsättningen har inte varit att försöka säga hur enskilda aktörer faktiskt har tänkt, uttalat sig eller agerat utanför texterna, utan att

diskutera hur olika aktörer framträder diskursivt.² Uttalar sig då diskursiva aktörer över huvud taget? Är det inte textförfattaren som uttalar saker som olika aktörer har sagt eller kan tänkas säga i ett visst sammanhang? Både ja och nej. Naturligtvis är det författaren som framför utsagan i texten och som citerar, refererar och så vidare, men författaren ger oss också möjligheter till flera tolkningar genom att formulera utsagor som hon inte ensam står för. Författaren tar så att säga inte hela ansvaret för det som framförs i en text. Texter kan ges olika modalitet³ beroende på vilket syfte författaren har och kan också vara öppna för skilda tolkningar. Genom att använda citat och referat låter författaren andra aktörer framträda och ta ordet istället för att författaren själv ska uttrycka det hon vill ska framföras. Bland annat framträder tvetydigheter, motsättningar och svävande resonemang där olika aktörer ikläds olika ”roller”, används som medförfattare och tillskrivs olika uttalanden. I texterna skapas på så vis också handlingsutrymme för olika grupper.

Mediegestaltningar

Medierna kan ses som aktörer i sig själva. De kan också ses som arena för olika aktörer som framträder, men då på mediegestaltningens villkor.

Journalister är aktörer som i egenskap av avsändare förser sina läsare med texter. Det är som just antytts också vanligt att journalistiska texter befolkas av citerade aktörer som berörs av de nyhetshändelser som gestaltas i texterna, och dessa aktörer kan anses viktiga för både texten och för händelseförloppet utanför de medierade gestaltningarna. På en teoretisk nivå går det också att dela in aktörerna, utifrån de utsagor som framkommer i medierna, i *utsägandets aktörer* (journalister, redaktörer; som vi möter i egenskap av textförfattare) och *utsagens aktörer* (deltagare som framkommer i texterna; som vi möter i egenskap av citerade/refererade/omtalade som kollektiv eller enskilda individer). För en mer utförlig teoretisk diskussion se Levin (2003, kap 2). En poäng med denna distinktion är att se hur utsägandets aktörer använder utsagens aktörer som medhjälpare i texten, hur till exempel journalisterna regisserar sina intervjupersoner

² Med diskurs menar jag sättet att skriva och tala om ett ämne eller tema i ett sammanhang. Diskursiva aktörer avser dem som uttalar sig och/eller agerar i texterna och samtalen. En diskursiv aktör kan vara författaren till en text men det kan också vara någon annan. Författaren kan välja att lägga tyngdpunkten på en eller flera aktörer som får uttala sig i texten. I nyhetstexter förkommer ofta flera sådana diskursiva aktörer vilka refereras, citeras eller omtalas av journalisten (författaren). Diskursiva aktörer förekommer många gånger också i samtal. När människor berättar något brukar de också referera, citera och omtala olika aktörer som så att säga får agera i berättelsen.

³ Inom språkvetenskap används termen modalitet för att beskriva hur man konstruerar sanningshalten eller giltigheten för innehållet i en sats. I tidningstext kan olika modalitet uttryckas med hjälp av skilda aktörer och med verb som antyder i vilken mån det som dessa aktörer säger eller gör är sant eller trovärdigt (se till exempel Hellspong & Ledin, 1997).

och ordnar sina citat på ett vis som passar *mediernas logik* (se vidare resonemang nedan).

När man studerar språkliga aktiviteter, texter och samtal mellan människor utifrån ett samhällsvetenskapligt intresse kan texter och samtal inte enbart ses som språkliga fenomen. ”När vi förstår använder vi vår historia och våra erfarenheter på ett sätt som språket gör möjligt men som inte språket i sig innehåller” (Säljö, 1992:27). Metaforer och analogier pekar till exempel bakåt mot gemensamma upplevelser och ger människor symboliska resurser att beskriva sig själva och sin omvärld, förklara, skämta och argumentera. De språkliga uttrycken är levande och plastiska, möjliga att förändra av dem som använder dem. Språket är dialogiskt till sin natur på så vis att det implicerar tanken på en eller flera läsare/lyssnare som tolkar och i någon mån förstår det som sägs (Linell, 1998). Språkliga aktiviteter bör därför betraktas som förankrade i en eller flera sfärer av aktörer (verksamhetsområden, samhällssektorer, etcetera) med olika roller, positioner och intressen. Genom att studera texter (och samtal) kan man förstå mer om olika sfärer och dessa aktörer; hur vissa positioner (”roller”) skapas, åter-skapas och även vidmakthålls. I så måtto fungerar även tidningarnas texter som uttryck för olika intressen genom de perspektiv som ges företräde och de aktörer som erbjuds tolkningsföreträde i de journalistiska produktionerna. I det sammanhanget är det befogat att se de lokala massmedierna som aktörer i omvandlingsprocessen.

Mediernas logik

Medieforskare har visat att massmedier begränsas av sin egen logik. Mediernas logik omfattar till exempel det redaktionella utrymmet, organisationen, rutinerna och det förhållningssätt som redaktionen har till sina gestaltningar. Till denna logik kan också räknas vilka gestaltningar som är möjliga att göra i en specifik kontext, exempelvis vilka språkliga beskrivningar som går att göra, vilka lojaliteter som finns till kollegor, politiker, finansiärer, samt till läsarnas förväntningar och även rivaliteter som kan finnas både mellan journalisterna på den egna redaktionen och andra medier (Altheide & Snow, 1979, 1991; Asp, 1990). Samtidigt är det viktigt att man tar hänsyn till mediernas särart och betraktar dem i ett sammanhang. Medielogiken ser inte nödvändigtvis likadan ut för globala tevekanaler som för lokal nyhetspress. I den lokala kontexten kan man tänka sig att journalisternas arbete är influerat av ortens befolkning och deras intressen (läsarnas förväntningar, näringsidkare och politiker som vill göra offentliga utspel och så vidare) och av de kontakter och informanter som gör deras arbete möjligt. Lokaltidningsreporterens närhet till de sammanhang som gestaltas gör henne också beroende av ett visst förhållningssätt. Hon måste se sina uppgiftslämnare i ögonen, kanske redan nästa dag, och är beroende av att man kan upprätthålla någon form av gemensam förståelse för hur informationsutbytet ska

ske även i andra sammanhang. Samma människor ingår i flera olika sammanhang i den lokala kontexten och reportern lever och verkar kanske också själv i flera av dessa sammanhang. Lokaltidningen och dess redaktionella medarbetare vävs in i ett komplicerat nyhetsnät av kontakter.⁴ I det här fallet, omvandlingen av Eksjö garnison, fungerar till exempel en lokal arbetsmarknadsdiskurs som bakgrund till, och bryter in i, de skildringar som lokaltidningsjournalisterna kan producera.

Kategorisering i medierna

Den arbetande människan som kategori

Utöver försörjning är arbetslivet med de möjligheter till identitetsskapande som detta medför en betydelsefull del av människors vardag. Mycket av den sociala identiteten i vår del av världen kretsar kring vad människor har för arbete och av föreställningen om yrkesidentiteter och lojaliteter i arbetslivet (se exempelvis Jenkins, 2000). På så vis kan den arbetande människan också ses som en kategori. I vart fall har idén om den arbetande människan satt sina spår i sättet att beskriva samtiden, inte minst om man betraktar den ur mediernas perspektiv.

I det svenska samhället har det länge betraktats som viktigt att vara aktiv och att vara i arbete. Men sedan ett par decennier utmanas denna beskrivning. Det förut relativt stabila arbetslivet har blivit rörligare. Både företagen och arbetarna verkar under större mått av osäkerhet vilket bland annat resulterar i kortare anställningar för arbetaren och osäkra investeringar för företagen. Färre människor, än för ett par decennier sedan, stannar hela eller större delen av sin yrkesverksamma tid i samma yrke eller på samma arbetsplats och många kommer kanske inte ifråga för en stabil anställning utan byter både yrken/arbetsuppgifter och arbetsplatser ofta, om de ens kommer i närheten av ett ”riktigt” arbete. Det är fortfarande ett politiskt mål att så många som möjligt ska vara sysselsatta med någon form av arbete (”rätten till arbete” har länge varit arbetarrörelsens paroll vilken numera anammats också av andra politiska riktningar), även om detta axiom verkar allt svårare att upprätthålla (Andersson, 2003 och i denna volym; Arbetsmarknadsstyrelsen, 1998; Furåker & Blomsterberg, 1998; Garsten & Jacobsson, 2004; Mäkitalo, 2002; Persson Thunqvist, 2003).⁵ I massmediernas logik har det redaktionella arbetet också organiserats efter kriterier som råder utanför redaktionerna. Vissa redaktioner har till exempel anställt specialreportrar som bevakar näringsliv och arbetsmarknad och i tidningarna kan vi ta del av

⁴ Som samhällsforskare i nutid blir man oundvikligt också en aktör i det sammanhang som studeras och de versioner vi presenterar är (på samma sätt som massmediernas versioner) delar i en nyhets-/informationsväv och ingår i en pågående samtidskildring. Forskares version(er) kan och bör kontrasteras mot andra versioner och kritiseras. Ingen av oss (journalister, forskare, berörda) kan ge den enda sanna versionen av vad som händer.

⁵ Arbetet har idéhistoriskt sett både betraktats som nödvändighet och privilegium (Grenholm, 1994; Helldén, 1979).

arbetsmarknadsrelaterade nyheter på speciella sidor eller bilagor med namn som Arbete & Pengar, Arbetsmarknad och Näringsliv. Vid institutioner som tillhandahåller utbildning för journalister har man inrättat kurser i ämnet arbetsmarknadsjournalistik. Denna generella bakgrundsbild av hur arbetslösa framställs har naturligtvis betydelse för hur människor agerar vid en nutida arbetsplatsomvandling och hur lokala massmedier kan gestalta "hoten" mot de dominerande arbetsplatserna på orten. Men hur lokala medier konkret arbetar med att framställa människor, handlingar och händelser har alltför sällan varit föremål för analys. Liksom enskilda gruppers reaktioner på de medietexter som omgärdar dem. I de närmaste avsnitten diskuteras med utgångspunkt från rubriker och exempel (Levin, 2003), hur massmedierna är med och konstruerar och rekonstruerar vissa versioner av händelseförloppet och aktörerna i en omvandling.

Arbetslösheten som hot mot lokalsamhället

Staden Eksjö beskrivs av lokaltidningarna som en historiskt anrik plats och en idyllisk trästad, vilken hotas av utarmning om dess regementen läggs ned. Regimentena liksom Småländska höglandets stora sjukhus som också ligger i Eksjö, "tillhör" ortens befolkning. Dessa båda arbetsplatser utgör befolkningens huvudsakliga sysselsättning och utkomst. När försvaret ska spara pengar spekuleras om att Eksjö kan bli en av 22 möjliga nedläggningsorter i landet, och det ryktas om att minst ett av de två regementena på orten ska läggas ner. Nedläggningen framstår i tidningarna som något oundvikligt och ett hot inte bara mot de anställda utan även mot den övriga befolkningen i Eksjö med omnejd. Några dagar innan personalen får officiellt besked om neddragningarna vid ett informationsmöte skildrades händelsen med följande rubriker:

Jönköpingsposten, 1999-10-13:

Eksjö drabbas hårt vid nedläggning

Smålands Tidningen, 1999-10-14:

En bomb med chockverkan

En åttondel av befolkningen drabbas av garnisonsnedläggningen

För Eksjös del handlar det i värsta fall om att 600 jobb "försvinner" från orten. Men att hela garnisonen verkligen kommer att läggas ner är det ingen som riktigt tror på. Ändå gör tidningarna löpsedlar och rubriker på detta tema och pekar ut ett värsta scenario där stora delar av stadskärnan blir ödelagd och där restauranglokaler, livsmedelsbutiker, bostäder med mera kommer att gapa tomma. I artiklarna citeras människor som driver olika serviceföretag i Eksjö och som tror att även deras verksamhet kan bli drabbad. Enligt denna version kan en nedläggning innebära att flera företags anställda blir arbetslösa om Försvarsmakten lägger ner garnisonen. Liknande rubriker kunde ses ett par år före försvarsomvandlingen, men då handlade det om landstingets besparingar och att Höglandssjukhusets

befarade nedläggning kunde innebära befolkningsflykt och utarmning av en hel bygd.

Eftersom journalister arbetar mycket med dikotomier blir motsatsparet den aktive arbetaren och den passive arbetslöse två oförenliga men samtidigt existerande figurer i nyhetstexterna. I en situation där arbetsplatser omvandlas eller läggs ner framträder också en annan massmedial dikotomi, experten kontra lekmannen, och i den situation som jag studerat: makthavare och strateger (politiker/chefer) å ena sidan och de drabbade arbetstagarna å den andra. Det är svårt att diskutera på något annat sätt så länge den bilden dominerar. Andra versioner existerar naturligtvis men dessa får inte fäste i det offentliga samtalet så länge medierna och de som har inflytande över mediernas utbud utövar inflytande över diskursens agenda och utformning. De två följande exemplen är valda för att visa denna problematik.

Uppgivna, lättade och oroliga aktörer

När garnisonens anställda i Eksjö hade informerats om nedläggningen av det ena regementet stod lokaltidningarnas fotografer och reportrar utanför dörren och pratade med några av dem som varit med på mötet. Nästa dag gick följande rubrik och ingress att läsa i den dominerande tidningen på orten:

Smålands Tidningen, 1999-10-21:

Uppgivenhet och stor oro efter beskedet

Uppgivenhet, lättnad och oro.
Reaktionerna var blandade när
Eksjö garnisons personal i går
förmiddag informerades om de
föreslagna neddragningarna
inom försvaret.

I blickfånget finns också en femspaltig bild. Människorna på bilden strömmar ut från en byggnad där det har varit informationsmöte om försvarets nedläggningsplaner. De ser allvarliga ut och många av dem går med armarna hängande utefter sidorna. På en mindre bild blickar två herrar in i kameran, en är civilklädd och en bär uniform och det är uppenbart att de är utvalda som exempel på de två huvudkategorier som arbetar vid garnisonen: civilanställda och militärer. De sitter med nersjunkna axlar, på trappan utanför huset. Både gesterna och ansiktsuttrycken kommunicerar stundens allvar. I bildtexten får man veta att de båda hör till dem som har blivit drabbade av personalnedskärningar inom försvaret förut och att de

har blivit härdade. Av brödtexten framkommer att de har blivit intervjuade av journalisten och de medverkar i pratminuscitaten i artikeltexten:⁶

– Jag har haft det här hängande över mig ända sedan jag började jobba på Eksjö garnison 1980. 1993 blev jag uppsagd men återanställdes igen. Man blir härdad, säger Hans Andersson.

Mikael Andersson har också personligen drabbats av neddragningarna inom försvaret förut. Han tillhör dem som var anställd på A6 i Jönköping när det lades ner. Vad som kommer att hända med deras tjänster nu vet de inte säkert. Det har ännu inte presenterats några siffror över hur många anställda som försvarsmakten måste bantas med.

Mikael Andersson är en av dem som kommer att erbjudas avgångsvederlag. Han är officersutbildad och har fullmakt, det vill säga en form av anställningsskydd som innebär att han inte får bli uppsagd.

– Jag har börjat fundera över hur jag ska göra. Har jag egentligen mer att tillföra här? säger han.

Längre fram i brödtexten citeras en facklig ombudsman, företrädare för SEKO som organiserar en del av de civilanställda inom försvaret:

– Nej det här är mörkt för alla även om det finns en del ljuspunkter. ...

– Hur många av medlemmarna som kommer att drabbas är ännu för tidigt att säga. Men det är det svenska

⁶ Journalister använder vanligtvis den typ av citat som ses här, pratminuscitat, för att ange att någon säger det som framförs i texten. Varje replik startar på en ny rad, med pratminustecken, och brukar föregås och/eller efterföljas av en presentation av den som citeras. Citattecknen vid denna teknik har även kallats anföringsstreck eller talstreck (se till exempel Svenska Språknämnden).

folket som kommer att drabbas
hårdast.

De anställda är naturligtvis drabbade i viss mening. På en ort av Eksjöns storlek med cirka 17 000 invånare hittar man inte direkt ett nytt arbete, speciellt inte om man har sina huvudsakliga arbetslivserfarenheter från olika specialinriktningar inom försvarsorganisationen. Utifrån detta perspektiv har lokalpressen naturligtvis rätt i att det ser mörkt ut för vissa.

Olika personalkategorier får stå för olika perspektiv i tidningarnas versioner. I inramningen av de anställda som inte har någon chefsbefattning eller är fackliga företrädare för någon grupp, dominerar känslorna. De känner uppgivenhet och oro men också lättnad över att, efter en tids ryktesspridning och frågor, äntligen ha fått något slags besked. Nu vet de att arbetsplatsen kommer att läggas ner och kan försöka foga sig efter det. Tidningarna skriver till exempel att de anställda väntar på besked om exakt hur många och vilka yrkeskategorier som ska bli uppsagda. I artiklarna om de anställdas oro finns i flera fall också angivet hur deras familje- och bostadsförhållanden ser ut. De har fruar/sambor som arbetar på samma ort, familj, villa, etcetera. Deras situation är inte ljus (se även Levin 2005).

Det ingår i det journalistiska arbetet att göra omskrivningar, och att lägga till fakta eller förtydligande information om aktörerna och om det de säger. Journalister gör ofta detta i form av relativt korta beskrivningar mellan citaten och referaten. I exemplet ovan får man veta att personerna har blivit personligen drabbade av försvarets nerdragningar förut. En av dem flyttade till Eksjö när garnisonen i Jönköping lades ner och nu blir han drabbad igen. Han tillhör dem som kommer att få någon form av avgångsvederlag eftersom han har ett gammalt officersavtal. Citatet blir en förstärkning av den journalistiska beskrivningen och pekar ut en agent, en person som blivit drabbad: ”– Jag ...” Citatet passar väl in i nyhetsreporterens inramningar och i rubriken och ingressen där oron och uppgivenheten anslås som dominerande teman. Citatet är emellertid dubbeltydigt. Funderar den här personen på att sluta för att han tror att han ska bli uppsagd eller för att han vill göra något annat? Kanske ser han ”hotet” om uppsägning som en möjlighet snarare än ett hot? (se även Andersson i denna volym). I ett sammanhang där försvarsneddragningarna motiveras med en förändrad hotbild mot nationen skulle citatet till och med kunna tolkas som ett försvarspolitiskt ställningstagande. I den lokala kontexten framträder emellertid tydligast dels tankar om framtida sysslolöshet/arbetslöshet för befolkningen, dels ortens utarmning. Anledningen till att man som läsare gör denna tolkning är en kombination av den inramande texten och bilderna på de ”uppgivna” personer som fångats på väg ut från informationsmötet.

Citatet hör ihop med den information som journalisten gav i meningarna innan och artikeln blir på så vis en dialog mellan utsägandets aktör (journalisten) och

utsagens aktör (den citerade officeren). På så sätt blir läsaren informerad av journalisten som sedan lämnar ordet åt en av sina intervjupersoner. De journalistiska omskrivningarna som återfinns mellan citaten har en språkligt praktisk funktion som innebär att citaten och referaten inte behöver bli långa och invecklade. Men den växelverkan som skapas med den tekniken, journalistiska omskrivningar och pratminuscitat, är inte blott och bart ett sätt att skriva. Den citerade aktören görs också till en medhjälpare till utsägandets aktör och hans uttalanden innehåller ofta mer eller mindre värderande inslag som journalisten inte kan göra själv utan att ge avkall på sin neutrala yrkesroll. Utsagens aktör, spelar en roll i intervjun om den här nedläggningshändelsen, dels genom vad som framförs i citaten men också genom journalistens omskrivningar och på så vis sker en rekontextualisering⁷ av det han säger om sin arbetsituation. När han frågar sig om han har något mer att tillföra här på sin arbetsplats, uttalar han inte bara en osäkerhet för egen del utan blir tidningens exempelfigur och representant för ett större kollektiv som utgörs av de anställda vid garnisonen. Det han säger i citatet får en mening i ett mer allmänt sammanhang, i viss mån (inte helt ordagrant naturligtvis men med liknande innebörd) är detta en fras som återupprepas i de olika nyhetsmedierna som rapporterar om nedläggningen. I sin egenskap av officer med ett fast anställningsavtal representerar han också den kategori som inte kan sägas upp på vanligt vis utan måste erbjudas ett längre avgångsvederlag. Han är dessutom en av dem som är dubbelt drabbad, i och med att han har varit med om en regementsnedläggning för några år sedan och valde att flytta till Eksjö den gången. Hans civilanställda kollega har varit uppsagd från Eksjö garnison vid en tidigare omorganisation och han är på så vis också en person som exemplifierar osäkerheten i hela situationen. Men samtidigt hör han till dem som blivit härdade, vilket antyds att man kan bli om man varit med om flera uppsägningar. För vissa hör återkommande uppsägningar, och även perioder av arbetslöshet, till vardagen och vi kan (kanske lite hårdraget) säga att dessa fenomen utgör en del av arbetslivet i det senmoderna samhället. Historiskt sett (och geografiskt sett, i andra delar av världen) finns naturligtvis också andra paralleller med arbetsmarknader baserade på till exempel säsongsarbeten och daglönearbeten. Faktum är att i och med produktionsförändringar och återkommande omorganisationer sker också förändringar i synen på människorna i arbetslivet där de anställda konfronteras med nya utmaningar, nya förväntningar, samt delvis andra rättigheter och krav. Långsiktiga (ibland livslånga) anställningskontrakt kan sägas upp, i det här fallet illustrerat med att försvarets fullmaktsanställningar upphör. Alternativ till arbetslöshet uttrycks i termer av flexibilitet, rörlighet och livslångt lärande för ökad anställningsbarhet. I en sådan diskurs kan också skönjas en förskjutning

⁷ Rekontextualisering betyder att ord, begrepp, fakta, fraser eller hela texter flyttas från en kontext till en annan, från ett sammanhang till ett annat (Forstorp & Linell, 1998; Kroon, 2001).

från arbete och försörjning som en kollektiv angelägenhet till ett mer individuellt ansvarstagande (Garsten & Jacobsson, 2004).

Det är de aktiva, de som kämpar, som blir härdade och klarar sig (Piippola, 2003). De flyttar till en annan ort, startar eget företag eller ställer sig till arbetsmarknadens förfogande på annat sätt – trots uppgivenheten och oron framstår det ändå som att lösningarna finns bara man inte ger upp. De uppsägningshotade framställs å ena sidan som offer för en hotfull situation som de själva inte kan påverka, å andra sidan görs de via de här utsagorna ansvariga för sin egen arbets-situation. Mannen som säger att han kanske inte har mer att tillföra utpekas som en person som håller på att ge upp, han framstår som passiv och det han säger antyder också att han tillhör förlorarna i nedläggningsprocessen. I nyhetstexterna finns också exempel på motsatsen, personer som ramas in och i vissa fall även benämns som ”vinnare”. De har ofta någon specialistkompetens som det så att säga finns mer eller mindre givna platser för i samhället idag; såsom yrkeskategorier av specialiserade tekniker, minröjare, trafikinspektörer. En del av dem fortsätter i det ”nya försvaret” eller in i svenska företag med internationellt inriktade arbetsuppgifter.

Aktiva initierade aktörer

När journalisterna ramar in och citerar de högre cheferna i organisationen relateras de till andra perspektiv än de lägre officerarna och de civilanställda som vi såg i exemplet ovan. Chefer relateras oftare till saklig kritik som riktas mot hela omstruktureringsprojektet och ibland förknippas de med aktiviteter i form av protester och kampanjer för att bevara och utveckla organisationen. Jag ska försöka tydliggöra detta med nästa exempel. Detta är en nyhetsartikel om fyra överstar från Eksjö, som dels deltagit i en nationell protestaktion och tillsammans med 50 andra överstar i landet, skrivit en debattartikel i DN, dels författat en protestskrivelse till ÖB.

Smålands Tidningen, 1999-04-15:

Överstar skrev under proteslista

Skrivelsen innebär kritik mot de strukturavvägningar som ÖB presenterade i slutet av mars i år.

Avvägningar som officerarna menar äventyrar försvarsmaktens långsiktiga förmåga att lösa de av statsmakterna tilldelade uppgifterna.

– Vi anser att avvägningarna är fel.

Bland annat handlar det om vilka möjligheter vi i framtiden ska ha att sköta internationella uppdrag och där

har regeringen varit väldigt tydlig,
konstaterar överste 1. Wilhelm af
Donner.

Det finns tydliga skillnader mellan de båda exemplen. I exempel nummer två får man veta att aktörerna har vänt sig direkt till ÖB med kritik och att kritiken riktar sig mot ”de strukturavvägningar som ÖB presenterade ...” Överstarna använder språkliga begrepp och argument som anknyter till ÖB:s språkbruk i skrivelser och artiklar där han framfört planer för den så kallade ominriktningen av försvaret. De kritiserar ”strukturavvägningarna” och påpekar bland annat att dessa ”äventyrar försvarsmaktens långsiktiga förmåga ...”. De aktiva initierade aktörerna går samman och tar tillsammans gemensamt ansvar för framtiden (inkluderande ”vi” – politiker, makthavare, etcetera). Överstarna aktualiserar och rekontextualiserar på så sätt mer övergripande frågor som också har med den officiella politiska diskursen att göra, de bemöter och ifrågasätter nedläggningen. Överstarna agerar som kollektiv men det finns också deltagande på individuell nivå, de omtalas som dels kollektiv ”de fyra högsta cheferna vid garnisonen” tillsammans med 50 andra överstar men en av dem är också individuell aktör som citeras i texten.

Översten Wilhelm af Donner som agerar individuellt uttalar sig också på ett par ställen i termer av ”vi”. Vid en närmare titt på de två ”vi” som används i textutdraget framträder en förskjutning från att det första gången troligen syftar på överstarna som skrivit protestskrivelsen och debattartikeln medan det nästa gång betyder alla ”vi” som ska organisera och genomföra uppdragen. Överstarna som inkluderas i det första ”vi” är aktiva agenter som ”anser att avvägningarna är fel”. Där tar aktörerna ställning mot omstruktureringsförslaget och deras åsikter framförs delvis via journalisten som utsägandets aktör men också via utsagens aktör af Donner. Det andra ”vi” omfattas av hela officerskåren och kanske även civilanställda och värnpliktiga. Genom detta ”vi” görs översten till talesman för ett större kollektiv som inte klarar att genomföra sina uppgifter efter de förut-sagda neddragningarna.

Hur handlingskraften och passiviteten konstrueras i medierna

Det första exemplet bygger både på individuella aktörer och den kollektiva aktören ”garnisonens personal” vilka förknippas med ”uppgivenhet och stor oro”. I texterna återkommer individuella aktörer, en civilanställd och en löjtnant, som säger saker i stil med: ”jag har haft det här hängande över mig”, ”man blir hårdad”, ”det ser mörkt ut” och så vidare. Båda är personligt drabbade och berörda av neddragningarna. De här aktörerna talar emellertid inte om att protestera utan de språkliga formuleringar som används indikerar snarare att aktörerna måste vänta och se vad som händer när beskeden kommer: ”[v]ad som kommer att hända med deras tjänster vet de inte säkert”. Men det står också på ett par

ställen i texten att de inte är så oroliga som rubriken och ingressen låter påskina: ”de tar beskedet med lugn.”

Det saknas (till skillnad från exemplet, där ÖB görs ansvarig för strukturavvägningarna), en ansvarig agent bakom flera av de händelser som innefattas i texten. Genom de passiva språkkonstruktionerna försvinner agenten: personalen *informerades* om de föreslagna neddragningarna”, ”har också personligen *drabbats* av neddragningarna inom försvaret förut”, ”det har ännu *inte presenterats* några siffror över hur många anställda försvarsmakten måste *bantas* med” (mina kursiveringar). Det blir på så vis mycket svårare att protestera eller formulera motargument. För vem ska man protestera mot när agenten är osynlig?

Överstarna får större handlingsutrymme. De är kritiska till omvandlingarna, formulerar kritiken och presenterar den också offentligt och mot chefen, ÖB som pekas ut i texten. Överstarna exemplifieras av Wilhelm af Donner som är överste av första graden (överste 1). Personalen exemplifieras av Hans Andersson och Mikael Andersson som relateras till de drabbades skara och till dem som är uppgivna, oroliga och/eller lättade. De får finna sig i att tjänsterna kanske försvinner. De båda männen används som exempelfigurer. Pronomenet ”man” indikerar till exempel att det inte bara handlar om personen själv och formuleringen ”han tillhör dem som” syftar på att flera av de anställda levt under liknande förhållanden de senaste åren.

I båda artiklarna blir de individuella aktörerna såväl omtalade som citerade och refererade. De får därigenom en stark närvaro i texten. I båda exemplen finns det också ett kollektivt aktörskap, men medan överstarna agerar tillsammans och protesterar mot förslaget framställs de anställda kollektivt i termer av drabbade och förknippas med känslor av uppgivenhet och stor oro. Trots att de anställda inte entydigt säger i citaten att de är oroliga, får de en sådan ställning i utsagan och har inte utrymme att artikulera sin kritik. En av dem uttrycker till och med att han tvivlar på sin egen arbetsinsats där i framtiden. Översten som citeras använder språkliga termer som man kan förknippa med utredarnas och ÖB:s beskrivningar av omstruktureringen. De framställs som välinformerade och som aktörer med möjligheter att påverka hela händelsen medan personalen framställs som okunniga aktörer som inte vet vad som kommer att hända. Det personalen får uttala sig om är de egna tjänsterna medan översten kommenterar ÖB:s avvägningar. Aktörer deltar på så vis på olika villkor (med olika makt och inflytande) och spelar på så sätt olika ”roller” i de texter där de framträder.

För att återknyta till mediernas logik: journalister vill ju berätta nyheter, och gärna vara steget före i händelseförloppet för att kunna berätta dem först, före någon annan nyhetsjournalist. Journalistiken vill säga något om hur det är i samhället och formulera teser även om det som ännu inte har hänt (Cotter, 1996, 1999; Ekecrantz & Olsson, 1994; Schudson, 1996). På så vis är journalisterna också med och formar de händelser som de själva gestaltar. Ett utmärkande drag är att journalisterna som utsägandets aktörer gärna rapporterar om vad som kan

hända i framtiden: först i termer av allmänna hot om nedläggning, sedan om konkreta neddragningar och deras konsekvenser för personalen och därefter om utveckling av de delar som eventuellt blir kvar efter nedläggningen. De nyaste nyheterna har högst prioritet och det som är en nyhet gränsar ofta till framtiden. Att fånga nyheter i händelseögonblicket, eller ännu hellre innan det händer, är den största meriten hos en nyhetsjagande reporter. Därför kan man uppfatta det som att journalisterna spekulerar om framtiden och försöker säga något om det som ännu inte har skett. Nedläggningen förutsägs till exempel (genom läckor i pressen) innan utredningen har presenterats och innan besluten är fattade. I detta journalistiska nyhetsarbete använder man människor som exempel och medarbetare, man väljer ut citat och referat från utsagens aktörer som lämpar sig för den journalistiska berättelsen (Levin, 2003). Man presenterar människor som "vinnare" eller "förlorare", i omvandlingsprocessen, både explicit och mer implicit genom de språkliga verktyg som används och de bilder som visas upp. På så sätt kan också vissa aktörer framstå som mer handlingskraftiga än andra och även om de händelser som gestaltas i medierna finns också utanför journalistiken så är de delvis konstruerade i nyhetsarbetet på redaktionerna (se även Grunwald, 2005; Misztal, 2003; Nylund, 2003).

Journalisten som utsägandets aktör låter i en annan artikel (*Vimmerby Tidning* 1999-10-20) ett kommunalråd, som utsagens aktör, ha åsikter om beslutet: "Lennart Bogren vill inte ...", "Lennart Bogren vill ...", "Lennart Bogren menar ...", "Bogren tycker ..." och så vidare. I texten finns också flera kollektiva aktörer: Smålandsbrigaden, Eksjö garnison, massmedia, Ing3, Ing2, näringslivet, Swedec, Sverige, minornas offer, garnisonen, kommuninvånarna. Dessutom omnämner kommunalrådet flera gånger sig själv i termer av "vi" vilket torde innefatta inte bara honom själv utan indikera att han hänvisar till ett kollektiv av lokala (politiska) aktörer som kämpar för att bevara ortens arbetsliv. Nedan ett litet utdrag ur den texten:

Vimmerby Tidning, 1999-10-20:

"Vi ska se framåt"

Bogren vill inte svartmåla utan hoppas på utvecklad verksamhet

Lennart Bogren (c), vill inte svartmåla försvarsuppgörelsen som med all sannolikhet innebär att Smålandsbrigaden försvinner från Eksjö garnison.

– Vi måste ta tag i detta och gå framåt, säger kommunalrådet.

Lennart Bogren vill inte slå fast att de uppgifter som läckte ut till

massmedia under
måndagen stämmer.

– Vi har ännu inte fått det beskedet.

Medan vi nyss såg hur kommunalrådet pratade om att se framåt återfinner vi andra röster i nyhetstexterna som menar att man också måste ifrågasätta nedläggningen av historiska skäl. I omvandlingen av Eksjö garnison användes flera analogier och metaforer med anknytning till historien. I det sammanhanget framträdde aktörer från det förflutna, såsom Smålands husarer och knektar från hela Småland som mönstrade på 1600-talet, hundratusentals smålänningar som stridit för sin kung och sitt fosterland, vilket nästa exempel avser att illustrera.

Vimmerby Tidning, 1999-10-23:

Går i graven med anor

Smålandsbrigadens historia började 1623 vid Kalmar slott

Smålandsinfanteriet firade 375-årsjubileum 1998.

– Just nu fokuseras det mycket på jobb och sysselsättning, man glömmer vad som ligger bakom, säger Kurt-Lennart Larsson, informationschef vid Eksjö garnison.

...

Kurt-Lennart Larsson ifrågasätter förstås nedläggningen av Smålandsbrigaden ur flera aspekter. Historien är en.

– Vad är det man egentligen lägger ned, frågar han.

Förra året firade det småländska infanteriet 375-årigt jubileum. Så mycket äldre lär inte den traditionsrika brigaden bli om regering och riksdag får råda.

...

Historien började redan 1623. Då samlades 3 000 soldater till mönstring vid Kalmar slott. Det var knektar från hela Småland. Där la man grunden till de tre småländska bygderegementena

...

Han berättar att infanterister från Småland har deltagit i otaliga strider genom historien.

– Och vid flera tillfällen har de helt förintats men byggts upp igen. De har deltagit i beredskapstid vid två världskrig och antalet människor som verkat här är oräkneliga.

– Det är säkert hundratusentals smålänningar.

Kurt-Lennart Larsson ifrågasätter om beslutet kan vara rimligt.

– Förslaget innebär att en 375-årig småländsk infanteritradition bara klipps av.

Aktörer ur historien används på detta vis av de nutida aktörerna för att påvisa en historisk bakgrund i berättelsen om omvandlingen där jobb, sysselsättning och nutida aktörer vanligtvis brukar fokuseras i första hand. Informationschefen blir talesman för generationer av smålänningar, ”antalet människor som verkat här är oräkneliga” och utgör en bakgrund till att han ”ifrågasätter om beslutet kan vara rimligt”. De historiska aktörerna säger inget själva i texten men de blir medhjälpare i textretoriken som inverkar på förståelsen av det nutida händelseförloppet. Dessa texter handlar mycket om att hålla samhället samman – att skapa ordning i en situation där tidigare ordningsprinciper är stadda i förändring, och där kan anknytningen till historien ses som ett sätt att försöka bevara ordningen – en typ av sociodramer (Nilson, 1977). Att strida för sin kung och sitt fosterland samt att försvara ortens arbetsliv kan vara två sådana besläktade sociodramer. Ordningsprinciper kan grundas och rättfärdigas på många sätt. Nilson pekar på tre olika grundläggande former av samhällsdrama för framställning av social ordning: 1) ritualen som ett uttryck för en helig tradition, ”vi handlar som vi alltid har gjort”; 2) ritualen som ett uttryck för en tro på en bestämd framtid, ”vi handlar mot ett kommande mål”; 3) konsten som ger möjlighet till mångtydighet, tvivel, debatt och förändring. Vidare menar han att handlingen utspelar sig på minst tre olika sceniska nivåer: på det lägsta planet utför det enkla folket sin roll, på nästa plan finns förnäma personer och på det högsta planet finns samhällets gudar och härskare (Nilsson, 1977:22). Legitimitet för handlande kan ske genom hänvisning till tradition, lagar och regler, hänvisning till naturen, en specifik roll eller metod, ett medel eller verktyg för att nå ett specifikt mål, eller till stora ”slutgiltiga” värden som nationen, livsstilen, ideologin, kosmologin och gud (Nilsson, 1977:23). I exemplen ovan hänvisas till ett specifikt historiskt perspektiv (*Vimmerby Tidning* 1999-10-23) och till den moderna arbetsmarknadspoli-

tiken (*Vimmerby Tidning* 1999-10-20) vilket är två värden som förmodligen kan förankras i det svenska småstadssamhället. Ortens arbetsliv är hotat, ordningen är satt ur spel och i tidningarnas texter försöker aktörer på olika nivåer legitimera den (gamla) realiserade ordningen. I de historiska dramer som stått som modell för mer samtida dramateorier offras någon eller något väsentligt, dramerna är en kamp mellan onda och goda egenskaper och i den kampen sker ofta en form av martyrisering. I tragedin finner vi tragiska offer och i komedin, komiska offer. I dagens sociodramer sker de tragiska offren genom bortstötning eller död och därigenom ”demonstrerar den realiserade ordningen sin makt, och samtidigt skapas och upprätthålles social ordning” medan de komiska offren bestraffas, eller tillrättavisas och varnas genom att vi skrattar åt dem (Nilsson, 1977:87–88).

Gert Nilson har i sina analyser sett sociodramerna som bland annat svar på frågan: ”Vad betyder Sverige?” och där det övergripande syftet är att tolka och förstå det svenska samhället i dess totalitet (Nilson, 1977:114). Jag är inte säker på att vi kan nå så långt i en analys av hela ”det svenska samhället” genom en sociologiskt inspirerad dramaanalys. Däremot instämmer jag gärna i att vi kan nå ökad förståelse för samhället som fenomen genom att studera specifika händelser och handlingar på detta vis. När vi tolkar enskilda händelser och människors handlingar så tolkar vi också samhället och vice versa (se även Misztal, 2003). Nedläggningen och arbetsplatsomvandlingen, är delvis ett massmediesociodrama och som sådant ett studieobjekt för vidare förståelse av ett samhälle i förändring. Per-Markku Ristilammi pekar på ett annat sådant drama, i sin avhandling om den svenska förortsproblematiken, där pressen använder sig av distinkta symboler och hämtar näring ur politiska maktkamper. Även där är det hotbilder som målas upp och någon/något som offras i kampen mot det onda.

Hårdheten, steriliteten och det vindpinade på Rosengård förs ständigt fram. En metafor som hela tiden ligger i bakgrunden är öknen eller tundran där människan i sin litenhet och nakna oskyldighet inte kan försvara sig mot naturens och i det här fallet det moderna samhällets makter (Ristilammi, 1999:27).

De människor som försökte göra något positivt i Rosengård framställdes som små men seiga personer som kämpade mot en dogmatisk överhet, vilket ju är en tematik som återkommer även i nedläggningsjournalistiken och i samband med gestaltningar av andra större omstruktureringar. Gemensamma drag är också individualisering och dramatisering där kollektiva insatser individualiseras och reportagen får en ”personlig vinkel” för att fånga läsarnas intresse. I nedläggningsjournalistiken framträder drabbade individer som exempelfigurer och representanter för ett kollektiv av drabbade, presumtiva arbetslösa. I förorten är de boende (ofta personifierade ”invandrare”), utpekade som offer, utslagna och marginaliserade.

De ”drabbades” tolkningar och uppfattning om medierna

Det går att tolka beskedet om nedläggningen på olika sätt och detta görs också av de anställda. I det följande avsnittet diskuterar jag med utgångspunkt i ett par exempel hur anställda tolkar och använder nyhetsmedierna i sina versioner av omvandlingsprocessen.

Riksmedierna visade stort intresse för Eksjö när det blev klart att försvaret skulle halvera antalet regementen i slutet på 1990-talet. En av de större rikstäckande tv-kanalerna kontaktade informationschefen och ett team var på plats för att spegla stämningarna bland de anställda och ortens befolkning. Man lade upp en reportageplan som innebar att teamet skulle återkomma med jämna mellanrum och alltsammans skulle resultera i en serie sändningar från Eksjö. Reaktionerna från de anställda var blandade inför all denna uppmärksamhet och många blev därför lättade när det visade sig att det inte blev en total nedläggning i Eksjö och reportageplanerna drogs tillbaka. Informationschefen var dock inte lika nöjd, han hade gärna sett att Eksjö hamnat på kartan och han jobbade också för att få ut ”rätt” sorts publicitet. I hans logik passade medieuppmärksamheten väl in, han ville sätta Eksjö på kartan, visa upp en väl fungerande garnison och därmed få politikerna att ändra inställning samt dra tillbaka nedläggningsplanerna.

Intervju med informationschef:

Info-chef Min del har ju varit en sådan roll, ... att koordinera hela det här, ska vi kalla det överlevnadsarbetet. Jag har haft en viktig roll att sammanfatta diskussioner, ta fram informations- och argumentationsunderlag, bereda plats för vi har ju gjort besök uppe i riksdagen och att samla smålandspolitikerna. Ja vi har haft hur många besök som helst här i organisationen från de olika politiska partierna och det har fallit på mig att organisera de här besöken. Sedan har det blivit nästan rutin hur dom ska gå till, med lite teoretisk information och sedan någon rundresa, titta lite på verksamheten och så en presskonferens, nästan efter varje.

Lena Har ni haft många sådana besök?

Info-chef Ja, herregud det har varit jättemånga besök.

Han berättar vidare om hur han ser på arbetet med massmediekontakterna och hur han vill kunna styra informationen genom ”samarbete” med journalisterna:

Info-chef Men i och med den här processen med omstruktureringar så har jag ju försökt klara ut: ”vi kallar till presskonferens”, ”ni får information i god tid”, och då och det tycker jag (xx).

Lena Det var någon som sa här, jag pratade med någon igår som sa så här, och då gällde det försvarsbeslutet centralt, att ”media hinner alltid före”.

Info-chef Centralt gör dom det, och man känner inne i organisationen att man har inte fått den informationen utan man får den informationen någon

annanstans ifrån, utifrån ... genom att läsa tidningen eller titta på teve ...

Då är det dom övergripande sakerna som vilka förband som ska läggas ner. För det har ju hela tiden läckt va, och gjorde så i år också. Den här styrgruppens förslag som absolut inte skulle läcka, och det läckte inte förrän dom presenterat det här för politikerna. Då hade vi liksom en, vi förbandschefer och informationschefer förväntades då hålla tyst om det här intill en viss tidpunkt då ÖB skulle gå ut, men då var det en helg emellan och då läckte ju några politiker och på måndagen då ingen skulle veta det var det ju stora rubriker då vilka förband som ...

Lena Men du sa att du hade uppfostrat medierna här.

Info-chef Ja det får vi inte säga, uppfostra, utan genom samarbete så tycker jag att jag har kunnat ha en bra dialog med tidning och teve, radio också, lokala radion då. Man ringer mig först och så har man fått någon, TT-meddelande då som liksom, ”vad säger du om det här?” ”vad innebär det?” ”är det korrekt?” och så vidare. Då kan jag faktiskt tycka som jag har gjort att det är ingenting egentligen att göra någonting av för det är löst och då gör man ofta ingenting av det. Därmed inte sagt att vi styr medierna och använder dom som någon sorts språkrör utan jag uppfattar att dom också tycker att det är bra.

I ett fokusgruppssamtal med personalen kom episoden med läckan till massmedierna upp igen spontant. I samtalssekvensen nedan (från ett samtal med servicepersonal) framträder massmedierna som de anställdas informationskälla men det är inte en källa som man helt och hållet litar på. Enligt den här fokusgruppen har personalen flera gånger via massmedierna fått beskedet att den egna arbetsplatsen skulle ingå i den landsomfattande nedläggningen. Före det här utdraget har man pratat om att det ”läckte som ett såll” överallt (det vill säga att massmedierna fick veta saker som inte var officiella). Servicepersonalen säger att det var från försvarsstaben som medierna hämtade sina uppgifter. De anställda fick inte veta något förrän det redan var offentliggjort i tidningarna och man menar att handlingssättet var ”otroligt dumt”. Man pratar också om att medierna spekulerade fram och tillbaka, om Eksjö var med eller inte, och när det slutliga beskedet kom undrade man om det verkligen var sant och ställde sig frågan ”ljuger dom i pressen”. (Utskrifterna ur fokusgruppssamtalen som återges här har jag gett en skriftspråklig stavning, men i övrigt följer orden den ordning som de hörs på bandinspelningarna. Hakparenteser indikerar överlappande tal.)

Fokusgrupp 3, servicepersonal:

Sven De säger till oss anställda här då att det här kommer inte att bli officiellt då förrän då och då så jag vet ingenting, men man kan läsa det i tidningen på kvällen sedan

Stellan mm, får reda på nyheterna ja
(13 samtalsturer utelämnade här)

Sven visst att det har väl legat i luften va men, men det var ju de facto ...

Stig det var inte fel

Sven va?

Stig det var ju inte fel ...

Sonja information

Stig nej [informationen var inte fel men den kom från fel håll

Sven [informationen var inte fel men den kom rätt så sent va

Stig ja den kom från fel håll

Sven ja[a

Sara [handlings- handlingssättet är ju otroligt dumt
(paus)

Sven ja vet sjutton om det inte var en fredag med det där

Sara mycket möjligt, jag vet med att folk, folk gick ja

Sonja [jag tror också att det var något sådant

Sven [ja det var det här att få ett sånt där o-

Sara hela helgen gick också

Sven ja

Sara och undrade lju[ger dom? i pressen, eller

Sven [vad är detta för någonting?

Sara ja

Sven för det vände ju snabbt ett par gånger där

Sara jo det är sant

Sven först var vi ju med då att det skulle ju vara kvar och sedan rätt som det var så, under strecket

Sara mm

Stig hrrm
(paus)

Dels handlar det om mediernas roll, men samtalet kretsar också kring ovissheten vad som skulle hända med arbetsplatsen: det hade legat i luften men sedan fick folk gå hela helgen utan att veta om det som stod i tidningarna var sant. När det inte fanns något tydligt besked var tidningarna med och spekulerade istället. Det presenterades tydligen olika versioner och frasen ”det vände ju snabbt ett par gånger” pekar mot en agentlös händelse, en handling utan personligt ansvar, vilket ytterligare förstärks när Sven säger ”först var vi ju med”, ”det skulle ju vara kvar” och ”rätt som det var så, under strecket”. Frasen ”under strecket”

syftar på en listning av vilka regementen/arbetsplatser som skulle vara kvar och vilka som skulle läggas ner. Tidningarna skrev exempelvis om detta i termer av ÖB:s nedläggningslista och begreppet ”dödslistan” förekom också i medierna.

Tolkningen blir att informationen i pressen inte var fel. Felet var istället att den bara ”kom” (agentlöst), snarare än att någon i organisationen presenterade informationen och gjorde det möjligt för anställda att delta i diskussionerna om garnisonens framtid. Man kritiserar också att den kom för sent och att den kom via nyhetsmedierna. Exemplet visar också hög konsensus i just den här gruppen omkring den här tolkningen, vilket indikeras med att samtalen innehåller många uppbackningar: ja, jo det är sant, mm, hrm. De längre replikerna, som delvis lappar över varandra, leder också till samstämmiga slutsatser, och mynnar ut i en kritik som sammanfattas av Sara: ”handlingssättet är ju otroligt dumt” i mitten av samtalsutdraget. Kritiken riktas mot att de ansvariga inte lämnat informationen till de anställda i rätt tid och via rätt kanaler. De anställda hade velat ha informationen direkt istället för via massmedierna.

I nästa sekvens ur ett annat fokusgruppssamtal framträder likaledes att förändringen har gått väldigt fort och att personalen inte varit medveten om vad som planerades. Det första riktigt pålitliga beskedet om nedläggningen förmedlades till personalen via försvarets intern-tv där ÖB framträdde och berättade vilka regementen som skulle läggas ner.

Fokusgrupp 1, administratörer:

Asta Jag var helt oförberedd på att I 12 skulle läggas ner, vi visste att Smålandsbrigaden låg väldigt illa till men när jag såg tv-sändningen som ÖB hade då och förstår att I 12 skulle läggas ner, ja jag fattade ju inte det, jag uppfattade inte ens faktiskt att våran chef hade fått information om det.

Reaktionerna på massmediernas (inte bara lokalpressen) intresse och skildringar av omvandlingarna var blandade. Dels ville personalen ha information från medierna, man litar trots allt på att de lokala tidningarna kommer med nyheter från den egna orten som man kan använda men samtidigt är man inte nöjd med hur och när de här nyheterna presenterades och när mediernas intresse svalnat beklagas att Eksjö garnison inte längre utgör något nyhetsstoff:

Andreas man hör ju ingenting nu, inte ett dugg

Anita nej det är inte intressant nu

Anneli det är tyst i massmedia

Andreas det är dom experter på, det där att blåsa upp något

Anneli ja

Andreas och sedan är det borta, det är dom experter på

- Anita ja
- Andreas dom följer nästan aldrig upp, vad som hänt
- Asta (svagt) mmm...
- Anita nej, men det är ju
- Asta nej, men det såg man ju också det är ju
- Anita det är ju inget nyhetsstoff längre om man säger
- Andreas nej
- Anneli (svagt) det är det ju inte
- Asta nej, vad jag nu känner är att man håller på och styckar upp allting i små bitar, till sist så känner jag att det blir så svårt för den lilla människan att göra sig hörd, för på något sätt, man har ingen på den här orten till exempel, man har ingen tillhörighet riktigt med sin arbetsplats, för så uppfattar jag mycket att Miloförråd Småland känner sig, att dom är som en egen planet som är utanför och snurrar och har sitt huvudsäte i Kristianstad och man får ingen information, det måste vara bland det värsta som finns att man inte har någon tillhörighet, att går man på någon personalinformation, dom är alltid inbjudna ... men ändå på något sätt så känner man väl att man inte är en del av det, och det måste kännas, väldigt frustrerande att
- Anita mmm
- Asta känna man bara är här och man ska serva, man är någon liten slask på något sätt som ska fixa, greja, ordna så allting flyter men man får inte tillhöra, man får inte del av det här som, kanske en fördel att tillhöra ett förband till exempel

Massmedierna är experter på att blåsa upp något ”och sedan är det borta”. När man ser hur samtalet utvecklar sig kan man åtminstone delvis förstå den frustration som personalen ger uttryck för. Aastas långa samtalstur inbegriper känslor av att inte ha gemenskap med arbetskamrater och att inte vara hörd och framför allt att ”man har ingen tillhörighet riktigt med sin arbetsplats”. Det ”man” som håller på och styckar upp allting i små bitar, syftar troligen på någon högre upp i organisationen, kanske på central nivå.

Lite längre fram i samtalet, som jag av utrymmesskäl inte återgett här, fortsätter dialogen mellan Anita och Asta omkring detta tema i termer av att ”det blir ingen vi-känsla då” och att ”man gör det så svårt att kommunicera så när man gör på detta sättet så blir det små öar och var och en ska sköta sig och sedan har man då hövdingen kanske trettio, ibland ännu mer, flera mil bort”. I detta sammanhang återknyter personalen också till tidigare strukturomvandlingar då de varit med om förändringar i både organisationstillhörighet och fysisk placering. Vissa anställda har fått byta arbetsområde och arbetskamrater flera gånger under de senaste åren. Det här perspektivet framträder hos både manliga och kvinnliga

anställda och jag upplever inte att de inspelade fokusgruppsamtalen och intervjuerna rymmer några stora skillnader i hur kvinnor och män diskuterar om arbetet och den lokala arbetsplatsen. Däremot får kvinnorna och deras arbetsuppgifter (administration, köksarbete, sjukvård) inom försvarsorganisationen väldigt lite utrymme i den lokala ledningens diskussioner om omvandlingen. De syns nästan inte alls i de lokala nyhetstexterna utom då det handlar om specifika yrken såsom att vara ”personalutvecklare” och ansvarig för att förflytta anställda som betraktas som övertaliga och att hjälpa till att göra dem anställningsbara igen i något annat sammanhang (se även Garsten, 2004; Piippola, 2003; Salomonsson, 2005).

Några egentliga skildringar av den här typen av uppsplittringar av arbetslag, frustration och alienation hos de anställda, som en del av intervjuerna och samtalen vittnar om, hittar jag ingenstans i pressmaterialet. Ändå är det sådant som brukar komma fram i samband med utvärderingar av omorganisationer och neddragningar i företag och organisationer. Inom försvaret har sådana resultat framkommit i samband med tidigare omstruktureringar och förbandsnedläggningar (Eriksson m.fl., 1998; Danielsson, 2002) och man kan tänka sig att journalister skulle kunna leta upp sådana nyhetsvinklar och ge personalens perspektiv lite större utrymme. Ibland framstår således journalistiken som väloreflektad, eller i vart fall mindre genomarbetad än den skulle kunna vara även med hänsyn till mediernas logik. När man gestaltar en omvandling sker det enligt journalistikens upptrampade stigar, texterna formeras i de allegorier, analogier, metonymier och metaforer som varit användbara i tidigare (likartade) sammanhang. En arbetsplatsomvandling *blir* genom nyhetskhanteringen en viss typ av händelse och får som sådan en passande gestaltning när den passerat genom mediernas ”nyhetsfilter”. I massmedierna sammanförs vissa kategorier (till exempel gott-ont, vinnare-förlorare, aktiv-passiv, arbete-arbetslöshet) på ett vis så att den ena nästan förutsätter den andra inom en diskurs som dessa journalistiska berättelser ingår i. Medierna står så att säga inte utanför de händelser som gestaltas utan befinner sig mitt i dess epicentrum med de återblickar och framtidsscenarier man ger sina läsare/tittare/lyssnare (Hester & Eglin, 1997). Det råder delade meningar om hur väl medvetna journalister i allmänhet är om sin position och sin delaktighet i nyhetshändelserna. Journalistikens praxis och dilemman är inte något stort forskningsområde även om det finns en del studier som ger intressanta belysningar ”inifrån” en inflytelserik yrkeskårs arbetsfält (Ekström & Nohrstedt, 1986; Ekström, 2006; Orre, 2001; Johansson, 2003). Till viss del handlar det också om vilken typ av journalistik vi talar om och vilken logik som råder inom dess domäner. Det behövs mer forskning inom detta kunskapsområde för att öka förståelsen av den här typen av processer.

Diskussion

Hela den journalistiska verksamheten bygger på antaganden om att journalistik kan påverka både dem som granskas, politiker och andra makthavare, och journalistikens mottagare/publik. Journalistikens fyra huvuduppgifter: informera, granska, kommentera och främja gruppkommunikation bygger på antaganden om att medierna har vissa skyldigheter mot medborgarna och en pedagogisk uppgift i samhället (SOU 1975:78, 1977:11; Amnå, 1999). Men denna inflytelserika verksamhet bygger också på antaganden om ansvarstaganden i termer av kommunikativ tillit, samtal, diskussion, offentlighet, medborgerlig delaktighet och dessutom vetande, insikt och reflektion hos sina utövare (Kylhammar, 2000; Kylhammar & Battail, 2003; Levin, 2003; Nylund, 2000; Svensson, 2001).

Intresset från riksmidierna för nedläggningen i Eksjö var stort när det såg som mest dramatiskt ut, men när det såg ut att bli större neddragningar på andra orter flyttades kameraljuset och mikrofonerna dit medan lokalpressens intresse kvarstod. Detta är ganska vanligt och det är nog viktigt att det ser ut på det viset, att de lokala frågorna fortsätter vara nyhetsmässiga lokalt och att det blir en fokusering på de problemområden som medborgarna har förväntningar att politikerna ska ägna sig åt att lösa (exempelvis omvandlingar och befarad arbetsbrist). Men den politiska diskussionen och samhällsdebatten om aktuella frågor och problem sker i mångt och mycket på mediernas villkor även lokalt, vilket bland annat mina studier har visat.

Nedläggningsjournalistiken innefattar lite av ”den goda viljans politik” i en lokal kontext. Nyhetsmedierna medverkar till att försöka rädda jobben på orten, bevara arbetsplatsen, och på så vis får vi intryck av att medierna har (eller på något vis påtar sig) ett slags ansvar för ortens utveckling. I detta arbete använder man olika aktörer, som får komma till tals och tolka problemet eller medverka i att förklara situationen. Titel och status betyder mycket när journalister väljer sina källor och gör dem till aktörer i texterna. Den som har officiell status och en officiell version att berätta om det som händer i samhället, får framträda oftare, tilldelas större utrymme, citeras, framställs som mer självständig och handlingskraftig, och framstår därmed som mäktigare än den som saknar en officiell status. Andra undersökningar, där man har intervjuat journalister om deras arbete, visar att journalister försöker hitta källor med stor trovärdighet men att det ibland också handlar om att hitta de personer som vill uttala sig (Ekström & Nohrstedt, 1996). Officiella källor har ofta faktauppgifter som journalister kan få del av och som kan göra deras versioner trovärdiga (Ekecrantz & Olsson, 1991). Sahlstrand (2000) menar att journalistiska texter skapas utifrån ett så kallat nyhetsnät, ett kontaktnät av källor som täcker de områden som rutinmässigt bevakas och där det ingår flera källor med officiell status, vilket också mina studier stärker. Det dagliga nyhetsarbetet på lokaltidningarna verkar innebära att i mycket liten omfattning gå utanför det etablerade nyhetsnätet.

Det handlar också om att journalister söker upp aktörer med legitim makt (till exempel valda politiker, chefspersoner) eller aktörer som är vana att uttala sig och bli citerade i medierna. Ofta sammanfaller detta. De politiker som citeras är ofta medievana och förväntas säga och göra vissa saker i samband med en arbetsplatsnedläggning. De förknippas också med inflytande och ansvar, vilket kommer till uttryck i texterna när till exempel kommunalråden pratar om att ta fram nya jobb eller att försöka förhindra nedläggningen. Att granska dem som har inflytande och ansvar i samhället, dem som administrerar och implementerar den representativa demokratin, tillhör journalistikens huvuduppgifter och det är därför rimligt att vissa inflytelserika aktörer framträder, och får förklara och försvara sina åsikter i medierna. Mot den ”vanliga” människan, allmänheten, har istället journalisten ett ansvar att informera om viktiga skeenden och förmedla den granskning som sker av makten. Olika verkligheter träder fram och vi får olika versioner därför att journalister arbetar på ett sådant sätt att det synliggör vissa aktörer och samtidigt utesluter vissa röster från den mediala arenan. Journalistiska arbetsmetoder som tydliggöra vissa fenomen ingår i mediernas logik (Altheide & Snow, 1991). Den amerikanske medieforskaren Steven Clayman (1995) påpekar att vissa händelser och uttalanden dessutom får mer utrymme i medierna därför att de passar mediernas format och för att de som uttalar sig använder citerbara ord och meningar. De aktörer som agerar framför journalisternas kameror och mikrofoner, har stor nytta av att kunna ”hantera massmedier” och om de kan lämna ifrån sig direkt citerbara uttalanden blir de ofta anlitade som synliga källor och får på så vis ett diskursutrymme (Nylund, 2000, 2003; Sahlstrand, 2000).

Konfliktperspektiv med vinnare och förlorare, krisstämningar samt känslor av uppgivenhet och oro får företräde framför de versioner som innehåller tvetydigheter, ambivalenta känslor, alternativa förklaringar och andra problemlösningar än de som offentliggjorts. Mina studier visar också att de lokala nyhetsmedierna som skrev om omvandlingen faktiskt fångade även en del av de motstridiga känslorna, men att det var uppgivenheten och oron som man gjorde rubriker, ingresser och förstasidestexter på. Samtidigt ska vi vara medvetna om att mediernas skildringar också är ett sätt att begripliggöra händelsen, med de språkliga verktyg och ”mallar” nyhetsjournalistiken brukar använda och de text-, bild- och nyhetsgenrer som står till buds. Journalistiken innefattar bland annat att konstruera ett konfliktperspektiv, att måla i svart och vitt, och att göra eländesbeskrivningar. Genom att journalisten lyfter fram en händelse och ger den en viss inramning kommer den att hamna på dagordningen och bli uppmärksammad i politiska sammanhang och hos dem som har makten över de demokratiska och ekonomiska resurserna på nationell nivå, vilket inte är oväsentligt i detta sammanhang. Att kunna kategorisera en händelse som en krissituation ger den en dramatisk inramning, och att peka ut hela näringsgrenar som hotade samt påvisa att befolkningsgruppen riskerar bli utan arbete och inkomster, har onekligen haft

effekt vid tidigare strukturomvandlingar. Där kan man säga att nyhetsmedier å den ena sidan och politik och näringsliv å den andra verkar i ett nästan symbiotiskt förhållande till varandra, där båda sidorna drar nytta av den rådande ordningen.

Medieforskaren Stig Hadenius (1993) menar att lokala medier har en delvis annan uppgift än rikstäckande massmedier och de har också ett större ansvar gentemot invånarna i den egna regionen att sätta *deras* problem på dagordningen. Många lokaltidningar tar parti för ortens arbetsliv i samband med en arbetsplatsomvandling och denna lokalpatriotiska hållning visas inte sällan öppet och ogenerat även på nyhetsplats.

Är det över huvud taget möjligt för ett medium att förhålla sig opartiskt, sakligt granskande då de "egna" läsarna, tittarna och lyssnarna står inför ett beslut som drabbar dem hårt? (Hadenius, 1993:147).

Men om denna massmediala *externa* kategorisering också innebär att vissa individer och grupper blir utpekade som hårdast drabbade och kanske framstår mer marginaliserade och passiva än de egentligen borde vara, är det ingen lyckad strategi. Enligt Hadenius finns också en fara för opportunism och populism i beroendet av olika lokala källor och aktörer i samband med exempelvis regementsnedläggningar, industriomvandlingar och sjukhusreformer. Nyhetsreportern har dels en iakttagande och informerande/rapporterande position men i den lokala kontexten får/tar hon också en uppgiftslösande position. Vad som händer är att den lokala arbetsmarknadsjournalistiken får karaktären av ett socialt spel där de offentliga mediernas utrymme utgör arenan och journalister regisserar de andra aktörerna som deltar på de villkor som medierna och journalisterna stipulerar genom att ange olika möjliga positioner. Jag är självklart medveten om att detta är en förenklad beskrivning, men hävdar att den har viss relevans när vi ska försöka förstå vad som sker i mediernas gestaltningar av olika händelser. Denna typ av lokal journalistik tenderar att bli konservativ och bakåtsträvande snarare än framåtblickande och analytisk. I det perspektivet får kortsiktiga lösningar företräde framför långsiktiga perspektiv och versioner som handlar om vad som händer på sikt. Frågor om hur man sätter omvandlingarna i ett större sammanhang hamnar utanför dagordningen och de aktörer som försöker diskutera andra versioner och problemlösningar har mycket svårt att komma till tals.

Sammanfattande konklusion

Vad har då det här antologibidraget att säga som hänger samman med hanteringen av arbetslöshet och de övriga texterna i denna bok? Texten har som väl ingen undgått ett välvilligt öga till journalistiken och dess utövare, men utgör samtidigt ett kritiskt angrepp mot medier i allmänhet som samtidens sanningsägare och iklädandet av rollen som allmänhetens ombud (ofta illustrerat av det inom journalistikens domäner omhuldade allmänintresset). Som läsare har vi för-

väntningar på de dagliga tidningarna och andra nyhetsmedier. Lokala tidningar driver i viss mån lokala projekt och anpassar sina nyheter till den lokala publiken och de förväntningar som den tänkta publiken kan ha men vi bör även tänka in de lokala medierna i ett medielandskap där de likväl som nationella medier förmedlar kategorier som formulerats vid andra institutioner med andra syften än det journalistiska nyhetsarbetet. I sin välvilja att göra gott, den problemlösande funktion som lokala medier ofta tar, vidarebefordras koncept och kategorier från andra kontexter än den egna. I det lokala medielandskapet blir detta extra tydligt i och med närheten mellan nyhetsgestaltningarna och dem som är berörda av nyhetsreportrarnas budskap. Exempelvis återges i medierna en del mer generella kategorier som formulerats för arbetsförmedlingarnas arbete, samtidigt som de sammankopplas med kategorier som formulerats inom mediernas logik. Att vara ”drabbad” och utsatt för ”hot” om ”arbetslöshet” får en viss innebörd i den mediala diskursen vilket också kan få betydelse för dem som utsätts för en sådan beskrivning. Redan innan den anställde har en möjlighet att reflektera över vad de olika problemen och möjligheterna innebär i samband med nedläggningen av en arbetsplats har medierna till exempel gestaltat känslor och reaktioner som de anställda förväntas ge uttryck för.

Det är oftast en relativt sluten, stereotyp kategoriuppsättning som medierna erbjuder men på lokalplanet får den en mer omedelbar tolkningsram när enskilda individer, igenkännbara för de flesta på orten, pekats ut som exempelfigurer ur den ena eller andra kategorin. De kategorier och resultatnriktade lokala lösningar som gräsrotsbyråkrater (till exempel arbetsförmedlare och personalutvecklare) handskas med i sitt dagliga arbete med arbetslösheten blir i mediernas versioner mindre uttömmande och mer utpekande. Arbetsmarknadspolitikens och i förlängningen arbetsförmedlarnas vilja att föregripa problem och skapa lösningar och stöd för enskilda individer, producerar också kategorier för andra sektorer i samhället, exempelvis massmedierna. Kategorierna ”sipprar” så att säga ut från byråkratin och omvandlas i mötet med andra sektorer, andra delkulturer som har sina egna tolkningsramar och i rekontextualiseringen i massmedierna får kategorierna delvis annan innebörd (se även Forstorp & Linell, 1998). I medierna laddas kategorier med värderingar via språket och som läsare sätter man dem i ofta samband med värden som är historiskt och kulturellt förankrade eftersom det är så de presenteras i den mediala kontexten. Exempelvis när yrkesverksamheter och människor presenteras i historiska allegorier eller metaforiskt i termer av vinnare och förlorare. På så vis är massmedierna aktiva aktörer som ingriper i konkreta miljöer och erbjuder tolkningsramar samt etablerar även förståelse för liknande händelser nästa gång de uppträder.

Referenser

- Altheide, D. & Snow, R. (1979). *Media Logic*. London: Sage.
- Altheide, D. & Snow, R. (1991). *Media Worlds in the Postjournalism Era*. New York: Aldine de Gruyter.
- Amnå, E. (red.) (1999). *Politikens medialisering. Demokratiutredningens forskarvolym III*. Stockholm: Statens offentliga utredningar, SOU 1999:126.
- Andersson, M. (2003). *Arbetslöshet och arbetsfrihet, Moral, makt och motstånd*. Avhandling, Etnolore 28, Skrifter från Etnologiska avdelningen, Uppsala universitet.
- Arbetsmarknadsstyrelsen, (1998). *Arbetsmarknadspolitik i förändring*. Stockholm: Allmänna förlaget.
- Asp, K. (1990). ”Medialisering, medielogik, mediekra””, *Nordicom Information*, 4, 7–11.
- Carlsson, U., von Feilitzen, C., Fornäs, J., Holmqvist, T., Ross, S. & Strand, H. (1994). *Kommunikationens korsningar. Möten mellan olika traditioner och perspektiv i medieforskningen*. Göteborg: Nordicom.
- Carlsson, U. (red.) (2003). *Mångfald i medieforskningen*. Göteborg: Nordicom-Sverige.
- Clayman, S. (1995). ”Defining moments, presidential debates, and the dynamics of quotability”, *Journal of Communication*, 45(3), 118–146.
- Cotter, C. (1996). ”Engaging the Reader. The Changing Use of Connectives in Newspaper Discourse” s. 263–278 i Arnold, J., Blake, R., Davison, B., Schwenter, S. & Solomon, J. (red.) *Sociolinguistic Variation. Data, Theory and Analysis. Selected Papers from NWAV 23 at Stanford*. Stanford: Center for the Study of Language and Information.
- Cotter, C. (1999). ”Language and the News Media; Five Facts About the Forth Estate” s. 165–179 i Wheeler, R. S. (red.) *The Workings of Language. From Prescription to Perspectives*. Westport/London: Praeger.
- Danielsson, E. (2002). *Är delaktighet möjlig i en byråkrati? En fallstudie inom försvarsmakten av det arbete som föregick försvarsbeslut –96*. Avhandling, Sociologiska institutionen, Umeå universitet.
- Ekecrantz, J. & Olsson, T. (1991). *Så sant som det är sagt. Källor och konstruktioner i journalistiken*. Stockholm: Svensk informations mediecenter (SIM), 1/91.
- Ekecrantz, J. & Olsson, T. (1994). *Det redigerade samhället. Om journalistikens, beskrivningsmaktens och det informerade förnuftets historia*. Stockholm: Carlssons bokförlag.
- Ekström, M. (2006). *Politiken i mediasamhället: Om nyhetsintervjuer och fotojournalistik*. Malmö: Liber.
- Ekström, M. & Nohrstedt, S. A. (1996). *Journalistikens etiska problem*. Stockholm: Rabén Prisma & Svenska journalistförbundet.

- Eriksson, M., Liljeqvist, M. & Hallsten, L. (1998). *Avveckling av civil personal inom Försvarsmakten. Delstudie 1. Hälsa och känslomässiga reaktioner under avvecklingen*. Arbetslivsrapport 1998:39. Solna: Arbetslivsinstitutet.
- Forstorp, P-A. & Linell, P. (red.) (1998). *Samtal pågår. Dialogiska perspektiv på svenska mediedebatter*. Stockholm: Carlssons förlag.
- Furåker, B. & Blomsterberg, M. (red.) (1998). *Kan arbetslinjen överleva på morgondagens arbetsmarknad?* Stockholm: Rådet för arbetslivsforskning.
- Garsten, C. & Jacobsson, K. (2004). *Learning to be employable: New agendas on work, responsibility, and learning in a globalizing world*. Basington: Palgrave Macmillan.
- Grenholm, C-H. (1994). *Arbetets mening. En analys av sex teorier om arbetets syfte och värde*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala Studies in Social Ethics.
- Grunwald, E. (2005). "Narrative norms in written news", *Nordicom Review*, 26 (1), 63–79.
- Hadenius, S. (1993). *Regementsdöden i medierna*. Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar.
- Hadenius, S. & Weibull, L. (2002). *Massmedier: Press, radio och TV i förvandling*. Stockholm: Bonnier Alba.
- Helldén, A. (1979). *Arbete: Ur arbetets idéhistoria*. Stockholm: Gidlund.
- Hellspång, L. & Ledin, P. (1997). *Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Hester, S. & Eglin, P. (1997). *Studies in Membership Categorization Analysis*. Washington, D.C.: International Institute for Ethnometohology and Conversation Analysis & University Press of America.
- Jenkins, R. (1997). *Rethinking Ethnicity. Arguments and Explorations*. London: Sage Publications.
- Jenkins, R. (2000). "Categorization: Identity, Social Process and Epistemology", *Current Sociology*, 48(3), 7–25.
- Johansson, B. (2003). *Journalisterna och mediernas makt – föreställningar om mediernas påverkan inom politisk kommunikation*. Studier i Politisk kommunikation 2/2003. Sundsvall: Demokratiinstitutet.
- Kroon, Å. (2001). *Debattens dynamik. Hur budskap och betydelser förvandlas i mediedebatter*. Avhandling, Linköping Studies in Arts and Science 227, Institutionen för tema, Linköpings universitet.
- Kylhammar, M. (2000). "Allmänhetens domstol i ett upplyst land. Om demokrati, kunskap och makt" s. 150–175 i Björnsson, A. & Luthersson, P. (red.) *Efter partistaten*. Stockholm: Hjalmarsson & Högberg.
- Kylhammar, M. & Battail, J. F. (red.) (2003). *Mot en kommunikativ demokrati? Sexton humaniaster om makten, medierna och medborgarkompetensen*. Stockholm: Carlssons.

- Levin, L. (2003). *Massmedial gestaltning och vardagsförståelse. Versioner av en arbetsplatsomvandling*. Avhandling, Linköping Studies in Arts and Science 279, Institutionen för tema, Linköpings universitet.
- Levin, L. (2005). "Nöjda människor är inte nyhetsmässiga. Journalistiskt berättande om arbete och arbetslöshet" (artikel, publ. 2006-2007).
- Linell, P. (1998). *Approaching Dialogue. Talk, Interaction and Contexts in Dialogical Perspectives*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Co.
- Lithner, A. (2000). "1990-talets tidningspublik" s. 111–125 i Holmberg, S. & Weibull, L. (red.) *Det nya samhället*. Göteborg: SOM-institutet.
- Misztal, B. A. (2003). "Memory in media: Master, episodic and flickering narratives", *Education and Society*, 21(1), 5–24.
- Mäkitalo, Å. (2002). *Categorizing Work. Knowing, Arguing and Social Dilemmas in Vocational Guidance*. Avhandling, Acta Universitatis Gothoburgensis 177, Institutionen för utbildningsvetenskap, Göteborgs universitet.
- Nilsson, G. (1977). *Sociodramer. Rånardramat och Hylands Hörna*. Göteborg: Bokförlaget Korpen.
- Nylund, M. (2000). *Iscensatt interaktion. Strukturer och strategier i politiska mediesamtal*. Avhandling, Helsingfors universitet, Svenska litteratursällskapet i Finland.
- Nylund, M. (2003). "Quoting in front-page journalism: Illustrating, evaluating and confirming the news", *Media, Culture & Society*, 25, 844–851.
- Orre, I. (2001). *Reporterskap: Äventyr, irrbloss, dygder. Studier av en yrkespraxis*. Avhandling, Kungl. Tekniska Högskolan, Stockholm.
- Persson Thunqvist, D. (2003). *Samtal för arbete. Kommunikativa verksamheter i kommunala ungdomsprojekt*. Avhandling, Linköping Studies in Arts and Science 285, Institutionen för tema, Linköpings universitet.
- Piippola, S. (2003). *Gränsvandrar positionerar sig på arbetsmarknaden. Handlingsutrymmen för arbetssökande inom ett begränsat geografiskt område*. Avhandling, Institutionen för arbetsvetenskap, Avdelningen för industriell produktionsmiljö, Luleå universitet.
- Ristilampi, P-M. (1999). *Rosengård och den svarta poesin. En studie av modern annorlundahet*. (Andra upplagan) Stockholm/Stehag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Sahlstrand, F. (2000). *De synliga: Nyhetskällor i svensk storstadsmorgonpress*. Avhandling, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMK), Stockholm.
- Salomonsson, K. (2005). "Flexible, adaptable, employable: Ethics for a new labour market" i Löfgren, O. & Willim, R. (2005). *Magic, Culture and the New Economy*. New York: Berg.
- Schudson, M. (1996). *The Power of News*. Cambridge (Mass.) & London: Harvard University Press.

- SOU 1975:78. *Svensk Press. Pressens funktion i samhället. En forskningsrapport från 1972 pressutredning*. Stockholm: Allmänna förlaget.
- SOU 1977:11. *Forskning om massmedier*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Svenska Språknämnden (1991/2005). *Skrivregler*. Stockholm: Liber.
- Svensson, C. (2001). *Samtal, deltagande och demokrati i svenska TV-debattprogram*. Avhandling, Linköping Studies in Arts and Science 234, Institutionen för tema, Linköpings universitet.
- Säljö, R. (1992). "Språk som bild och språk som handling: metaforer i kampen om verkligheten. Promotionsföreläsning" s. 25–31 i *Promotions- och hedersdoktorsföreläsningar 1991–1993*. Filosofiska fakulteten, Linköpings universitet.
- Weibull, L. (2000). "Förtroendet för massmedierna" s. 205–215 i Holmberg, S. & Weibull, L. (red.) *Det nya samhället*. Göteborg: SOM-institutet.
- Weibull, L. & Gustafsson, K-E. (1999). "Svenska medielandskap i förändring" s. 13–73 i Amnå, E. (red.) *Politikens medialisering. Demokratiutredningens forskarvolym III*. Stockholm: Statens Offentliga utredningar, SOU 1999:126.